

НЕІТЕРАТИВНІ СКЛАДНІ КОНСТРУКЦІЇ ІНТЕНСИВНОЇ ДОПУСТОВО-ПРОТИСТАВНОЇ СЕМАНТИКИ: СТРУКТУРА ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ

Стаття присвячена з'ясуванню структурно-семантичних та функціональних ознак неітеративних складнопідрядних конструкцій інтенсивної допустово-протиставної семантики.

Ключові слова: складнопідрядні речення, допустово-протиставні семантико-синтаксичні відношення, структура, інтенсивність.

У системі складних конструкцій допустового значення численну групу складають речення інтенсивної допустово-протиставної семантики, своєрідність структури яких полягає у тому, що сполучні засоби, які організують такі структури, складаються з допустової частини – *як не, скільки не, хто не, хоч як, хоч скільки, хоч хто* тощо, які вказують на високий ступінь вияву ознаки, інтенсивність дії чи стану і є сполучними засобами підрядності, та протиставної частини – *а, але, зате, проте, однак* та інші, що вживаються імпліцитно/експліцитно як сполучники у складносурядному реченні.

Складнопідрядні речення допустової семантики в українському мовознавстві досліджували А. Г. Кващук, Н. О. Ковальова, Т. П. Ткачук, які здійснили структурно-семантичний аналіз синтаксичних одиниць, указуючи на їх особливе місце серед речень інших структурно-семантичних типів через специфічні сполучні засоби, особливості будови тощо. Також аналізу цих конструкцій присвячені дослідження зарубіжних авторів: Н. О. Андрамонової, Л. С. Естріної, Л. Є. Осипової, Р. М. Теремової, В. С. Храковського та інших. Проте актуальним є подальше поглиблене дослідження семантико-синтаксичної структури складних допустово-протиставних речень з використанням значного лінгвістичного матеріалу і з урахуванням засобів вираження інтенсивності ознаки, дії, процесу, які реалізовані в семантичній структурі речень.

Актуальність дослідження полягає в необхідності детального аналізу структури та функціонування неітеративних складнопідрядних речень інтенсивної допустово-протиставної семантики.

Метою статті є з'ясування структурно-семантичних особливостей неітеративних складнопідрядних конструкцій інтенсивної допустово-протиставної семантики, виявлення та характеристика функціональної різноманітності та неоднорідності речень цього типу, а також визначення додаткових семантичних відтінків у допустово-протиставних реченнях.

Об'єктом дослідження є неітеративні складнопідрядні речення з інтенсивною допустово-протиставною семантикою.

В. С. Храковський усі складнопідрядні конструкції інтенсивної допустово-протиставної семантики умовно поділяє на дві групи: неітеративні та ітеративні [8, 104]. До першої групи належать конструкції, що відображають неповторювані, одиничні ситуації; ознака, дія чи стан, відображені в підрядній частині, виражені максимально інтенсивно. Це конструкції зі словами *як (би) не, хоч (би) як; скільки (би) не, хоч (би) скільки; який (би) не, хоч (би) який*. Варто зазначити, що структури з часткою *би* і без частки *би* не є синонімічними, а конструкції з часткою *би* виражають потенційні та ірреальні допустово-умовні відношення. У синтаксичних конструкціях цієї групи зміст головного речення не відповідає сказаному в підрядному за будь-якого лексичного наповнення займенникового слова. Такі речення передбачають узагальнення: якщо для того, про що стверджується в головній частині, не суттєвий навіть найвищий ступінь інтенсивності ознаки, то й не можуть обмежити зміст головної частини всі інші, нижчі ступені інтенсивності. Отже, всі ступені інтенсивності і кожний зокрема (а надто понаднормовий) не важливі для стверджуваного чи заперечуваного головною частиною [5, 83].

До другої групи належать конструкції, підрядні частини яких оформлені сполучними засобами *хто (би) не, хоч (би) хто; що (би) не, хоч (би) що; де (би) не, хоч (би) де; коли (би) не, хоч (би) коли; куди (би) не, хоч (би) куди; звідки (би) не, хоч (би) звідки*. Ці конструкції репрезентують повторювані ситуації, їм притаманне ітеративне значення, причому в кожній повторюваній ситуації, вираженій залежною частиною, бере участь один із узагальнених учасників ситуації, що має універсальну референцію (інші учасники цієї ситуації можуть мати конкретну референцію) [8, 119]. Ітеративний (від лат. *iteratio* – повторення, від *itero* – повторюю) – який повторюється, неодноразовий [1, 100]. Другу групу формують речення, у яких зміст головної частини протиставлений не всім, а лише деяким конкретним значенням займенникового слова. Синтаксичні моделі цієї групи без частки *би* і з часткою *би* в підрядній частині зазвичай синонімічні.

Неітеративні складнопідрядні конструкції інтенсивної допустово-протиставної семантики, підрядні частини яких оформлені сполучними засобами *як не, як би не; хоч як, хоч би як*, – найуживаніший вид допустових синтаксичних конструкцій зі значенням інтенсивності в сучасній українській мові. Складні речення такого типу складають основну групу, ядро допустових конструкцій з відносними словами, оскільки в них найповніше виражені відношення зворотної зумовленості [10, 146]. Уживання співвідносних слів у головній частині неможливе внаслідок повної невідповідності змісту обох частин складного речення. Значення цих речень таке: всупереч граничній межі вияву ознаки, дії чи стану, про які повідомляє підрядне речення, здійснюється те, про що інформує головне. Напр.: ... **Як не** тікав він од тих злиднів, що завжди сиділи у рідній хаті, **як він не** одмахувався рукою од того суму, що лежав над людьми, **одначе** дедалі і йому часом тьмарився світ (С.Васильченко).

Високий ступінь вияву активності ознаки, дії чи стану створюється сукупністю всіх трьох структурних елементів сполучного засобу – *як, не, дієслова-присудка; хоч, як, дієслова-присудка*. Створюване сукупністю цих елементів значення не дорівнює механічній сумі значень кожного з них. Компонент *як* має два основних значення: способу дії та ступеня інтенсивності ознаки. Перше заперечує важливість будь-якої характеристики процесу, дії, позначеної дієслівним присудком. У синонімічних підрядних реченнях на місці сполучних засобів підрядної частини можуть уживатися лексичні одиниці *усілякими способами, по-різному*, напр.: **Як не** тильнували в'язні за гігієною, **як не** дбали вони за свою шкіру, миючись по тричі на день, **все-таки** їх напали якісь паскудні чиряки (І. Багрянний). Друге заперечує важливість будь-якого ступеня інтенсивності ознаки, відображеного дієслівною чи іменною підрядною частиною. Можлива трансформація таких речень у складнопідрядні речення з допустовим сполучником *хоч*, яке може бути доповнене вказівкою на найвищий ступінь інтенсивності предикативної ознаки, наприклад, словом *дуже*, як-от: *Вихований без матері, Борис не звик до виявів чулості, тому й не кинувся до батька в обійми, хоч як хотілося хлопцеві...* (П.Загребельний). *Вихований без матері, Борис не звик до виявів чулості, тому й не кинувся до батька в обійми, хоч як (дуже) хотілося хлопцеві.*

Оскільки йдеться про вияв інтенсивності ознаки чи дії, лексичне наповнення допустової частини має певні обмеження: позначувані дієсловами, прикметниками, словами категорії стану дії та ознаки мають здатність збільшувати чи зменшувати свою інтенсивність, змінювати ступінь інтенсивності [6, 58]. Зокрема, дієслова, що вживаються зі сполучкою *як не, хоч як* і вказують на високий ступінь інтенсивності дії чи стану, мають у своєму лексичному значенні сему “градації” ступеня інтенсивності дії. Зазвичай це дієслова мовлення, мислення, спостереження, можливості і наміру, бажання, ставлення, виявлення почуттів, наприклад: *Хоч як би ми любили своїх “старших” чи “менших” братів, хоч як би ми ставилися до визначних класиків інших літератур і культур, нарешті, колись можемо відповісти собі – хто ми такі і до кого наша дорога?..* (З газети);

Якщо семантика дієслова не містить компонента інтенсивності, то такі конструкції посилюються допоміжними дієсловами *намагатися, хотіти* тощо чи прислівниками з відповідним значенням, напр.: **Як не** намагався Андрій *втримати* свої нерви, **але** *втримати* не міг, — *все в голові пішло обертом* (І. Багрянний). *Туди пройти було легше, бо то була*

найширша й відкрита сторона того трикутника вогню, в якому він опинився. *Хоч і як не хотілось йому повертати, але мусив* (І. Багрянний).

Уживаючись із прислівниками, які містять якісну характеристику дієслова, сполуки *як не*, хоч як набувають значення найвищого ступеня вияву ознаки дії, стану, напр.: *Як не було важко, як не мерзли вони під осінніми дощами, а проте не розбіглися, а навпаки, ще більше згуртувалися* (Д. Бедзик). Привертає увагу той факт, що в підрядній частині можливості формального вираження присудка багатші і різноманітніші, ніж у головній. Це свідчить про те, наскільки суттєвим є вплив елемента *як* на формально-граматичну та семантико-синтаксичну структуру і лексичне наповнення предикативної частини. Проте очевидно, що предикативна частина є тим мінімальним контекстом, який необхідний для уточнення семантики і функції прислівника *як* [5, 87].

Складнопідрядні речення інтенсивної допустово-протиставної семантики із квантитативним значенням репрезентовані конструкціями, оформленими сполученням займенника з кількісним значенням *скільки* з часткою *не* – *скільки не*, а також сполучника-частки *хоч* (рідко *хай*) з тим же займенником – *хоч скільки*.

За визначенням К. Г. Городенської, *скільки не* – сполучнослівна єдність, що поєднує підрядну допустову частину з головною частиною складнопідрядного речення підрядним детермінантним зв'язком, указуючи на те, що крайній вияв ознаки в підрядній допустовій частині не впливає на виконання дії чи появу стану в головній частині [2, 209].

Відносний прислівник *скільки* з часткою *не*, будучи членом підрядної предикативної одиниці, відповідно до своєї категорійної семантики вказує на вищий ступінь вияву міри кількості дії, ознаки [6, 61-62]. Однак загальний зміст синтаксичної конструкції заперечує важливість будь-якої кількісної ознаки, навіть найвищого ступеня її інтенсивності, напр.: *Кажуть, у степу з криниці скільки не пий, однак дна не дістанеш* (Нар. тв.).

Почасти сполучні засоби допустової підрядної частини *скільки не* (*хоч скільки*) та *як не* (*хоч як*), виражаючи різні параметри узагальнення, а саме: квантитативний та якісний, уживаються в одному реченні, в такий спосіб збільшуючи ступінь інтенсивності, напр.: *Бо батько — то таки батько, і хоч скільки там зібралось у ньому образ на сина, хоч як мучиться за синову поведінку, та все ж із своєї, з отечької, душі його він не викине — така вже, мабуть, доля батьків* (О. Гончар).

Сполучний засіб *скільки не*, крім допустового значення, виражає і зміст надзвичайно тривалого перебігу дії в часі чи неоднократності здійснення події, які можуть бути виражені словами *дуже довго* (*багато разів*), напр.: *Скільки я не просив її не плакати, все одно сльози текли по її щоках. Хоч я дуже довго (багато разів) просив її не плакати, все одно сльози текли по її щоках*.

Важливу роль у вираженні допустово-протиставного значення складнопідрядних речень, частини яких оформлені сполучними засобами *скільки не*, *хоч скільки*, відіграє їх лексичне наповнення.

У залежній частині таких конструкцій можуть уживатися дієслова або інші предикативні слова, які вказують на ознаки чи дії, що допускають при своєму здійсненні значне перевищення умовної норми, а також здатні до ітерації. Зазвичай це дієслова мислення, спрямування дії, можливості і наміру, прохання і примусу, впливу на об'єкт, пересування, наприклад: *У цьому було щось абсолютне неприйнятне для неї (Тані). Ні, чекатиме, чекатиме, скільки б не довелося* (О. Гончар).

У реченнях: *Скільки горя не зазнав я, скільки сліз я не пролив, скільки гір не перезнав я, скільки вод не переплив, - шлях тяжкий був!* (П. Тичина) *Чому, хоч стільки ж зустрічалось дівчат, і ніби ж гарних, але жодна не вивела з рівноваги, а це безкокетне, смагляве, зеленооке дівчисько пройняло тебе поглядом чародійниці, світлом налило тобі душу, надало снаги, сп'янило радістю, квітом розквітло тобі життя!* (О. Гончар) йдеться не про надзвичайно тривалий перебіг дії в часі, вираженій у залежній частині, а про значну кількість суб'єктів чи об'єктів залежної частини.

Складнопідрядні речення інтенсивної допустово-протиставної семантики з атрибутивним значенням репрезентовані конструкціями, оформленими сполученням прикметникового займенника *який* з часткою *не* – *який не*, а також сполучника-частки *хоч* (рідко *хай*) з тим же займенником – *хоч який*.

Сполучення *який не* вживається з прикметником, що виражає якісну характеристику явища, особи, предмета. У посилено-допустовій підрядній частині отримує вираження вищий ступінь вияву якості особи, предмета, явища (*дуже тяжка, дуже красива* тощо) [6, 61-62]. Однак загальний зміст синтаксичної конструкції заперечує важливість будь-якої якісної ознаки, навіть найвищого ступеня її інтенсивності, напр.: *Це й була прогулянка. І яка вона не була химерна та коротка, але на всіх справила велике враження* (І. Багрянний).

Ознакою цих речень є можливість трансформації у прості з допустовим компонентом, вираженим безприйменниково-іменниковим сполученням, побудованим за формулою: підсилювальна частка *навіть* + прикметник найвищого ступеня порівняння + іменник, напр.: **Які б не страшні були сили зла, сили нелюдського серед людей, остаточно переможе така людина силою людського, силою добра, а не зла в ній** (І. Багрянний). Пор.: **Навіть найстрашніші сили** *зла, сили нелюдського серед людей остаточно переможе така людина силою людського, силою добра, а не зла в ній*. Підсилювальна частка *навіть* указує, що й граничний ступінь вияву ознаки не може завадити здійсненню поді-наслідку, а найвищий ступінь порівняння прикметника зумовлює вияв максимального ступеня ознаки.

Прикметниковий займенник *який* указує на ознаку, змінюється за відмінками, числами, має форми чоловічого (*який*), жіночого (*яка*), середнього (*яке*) роду, напр.: *Хліб завжди був мірилом духовних, моральних і матеріальних цінностей. На яких би рівнях ми не вели про нього мову, він, хліб, має бути словом священним* (В. Скуратівський).

У залежній частині цих синтаксичних конструкцій уживається обмежена кількість якісних прикметників і лише декілька дієслів-зв'язок чи напівзв'язок (*бути, видаватися, виглядати тощо*), які керують цими прикметниками. Напр.: **Хоч яка ненависна була ця жінка для Роксолани, але навіть її вразила поведінка Сулеймана** (П. Загребельний).

Сполучний засіб *який би не (хоч би який)* разом з прикметником указують на високий ступінь ознаки, яку виражає прикметник. Поняття ознаки, передаване прикметниками, поширюється переважно на такі значення: розмір, смак, властивості неістот, стосунок до простору, наприклад: *Згадав, що на обійсті в Ситника, хоч яке воно просторе, не росла жодна деревина, і немало подивувався цій обставині* (П. Загребельний).

Однак найчисленнішу групу репрезентують речення, у залежній частині яких разом зі сполучним засобом *який би не (хоч би який)* ужито прикметники, що вказують на зовнішні і внутрішні властивості істот, напр.: *І яким би хоробрим і сильним не був український боєць-патріот, на які б жертви і подвиги він не йшов – та сам-один він загинув би в цьому страшному нерівному бою, і сліду нашого не лишилося б на українській землі – такий нелюдськи жорстокий ворог* (О. Довженко). Позначувані цими прикметниками ознаки характерні здатністю збільшувати чи зменшувати свою інтенсивність, змінювати ступінь інтенсивності. Вони є семантично гнучкішими за інші та мають у своєму лексичному значенні сему “градації” ступеня інтенсивності ознаки.

У залежній частині таких синтаксичних конструкцій також функціонують дієприкметники, які разом зі сполучним засобом *який би не (хоч би який)* указують на високий ступінь вияву ознаки, що має стосунок до дії, процесу чи стану, напр.: **Яка не зморена і затерпла Дарія Олександрівна, стоявши недалеко, — її ніби огнем в серці вдарило від тих слів** (В. Барка). **Хоч який переляканий цей мерзенний прислужник, все ж не забував, що він тільки «високість», а не «величність», як султан і султаниша** (П. Загребельний).

Аналізовані моделі можуть реалізуватися не лише з якісним прикметником, але й з іменником, причому елемент *який* узагальнено вказує на ознаку означуваних іменників напр.: *В тюрмі Варшавській був я кілька днів, жував у Празі семидалний хліб, в Молдові їв солодкий виноград, ногами зміряв всенький Семиград, - та у якій не був я стороні, щось наче завжди плакало в мені: іди туди і віку там дожуй, у землю рідну, де ти всім чужий* (Л. Костенко).

Конкретне потлумачення, наповнення займенника *який* може бути подано в наступному реченні. Напр.: *Яка б ти не була, я вернусь до тебе. Хай ти будеш чорна, і хвора, і понівечена ворогом, хай посивієш ти від горя і сліз і побіліє твоя коса, хай ритимеш ти шанці проти мене, і плестимеш колючі німецькі дроти проти мене, і сіятимеш для ворога хліб під нагаями, ти зостанешся для мене прекрасною, як і зараз прекрасна ти* (О. Довженко). Для посилення інтенсивності вияву узагальненої ознаки разом із сполучним засобом у підрядній частині можуть функціонувати частки *тільки, там*. Напр.: *Яких тільки не дістав Володько прізвищ, але все-таки то не те саме, що батькова попруга* (У. Самчук).

Отже, в сучасній українській літературній мові функціонують конструкції, підрядні частини яких оформлені сполучними засобами *як (би) не, хоч (би) як; скільки (би) не, хоч (би) скільки; який (би) не, хоч (би) який*, що належать до неітеративних допустово-протиставних синтаксичних конструкцій зі значенням інтенсивності. Допустові відношення в таких синтаксичних утвореннях є виразними, а зміст головного речення не відповідає сказаному в підрядному за будь-якого конкретного значення сполучного компонента.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ганич Д. І. Словник лінгвістичних термінів / Д. І. Ганич, І. С. Олійник. — К.: Вища школа, 1985. — 360 с.
2. Городенська К. Г. Граматичний словник української мови: Сполучники / Катерина Григорівна Городенська. — Херсон: Видавництво ХДУ, 2007. — 340 с.
3. Кващук А. Г. Структурно-семантичні типи складних речень допустового співвідношення в сучасній українській літературній мові: дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / Анатолій Гурович Кващук. — Станіслав, 1959. — 268 с.
4. Ковальова Н. О. Структурні, логіко-семантичні і функціональні типи допустових речень у сучасній науковій мові: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філолог. наук: спец. 10.02.01 — українська мова / Н. О. Ковальова. — Дніпропетровськ, 2005. — 18 с.
5. Осипова Л. Е. О значении относительных конструкций, оформленных сочетанием как ни / Л. Е. Осипова // Сложное предложение: Межвуз. темат. сб. — Калинин: КГУ, 1979. — С. 79—91.
6. Теремова Р. М. Семантика уступительности и ее выражение в современном русском языке / Римма Михайловна Теремова. — Л.: ЛГПИ имени А. И. Герцена, 1986. — 75 с.
7. Ткачук Т. П. Функціонально-семантична категорія допустовості в сучасній українській мові: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філолог. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / Т. П. Ткачук. — К., 2009. — 20 с.
8. Храковский В. С. Универсальные уступительные конструкции / В. С. Храковский // Вопросы языкознания. — 1999. — № 1. — С. 103—122.
9. Чередниченко І. Г. Складнопідрядні речення в сучасній українській мові / Іван Григорович Чередниченко. — Чернівці, 1959. — 134 с.
10. Эстрина Л. С. Выражение уступительных отношений в сложных предложениях с относительным подчинением / Л. С. Эстрина // Вопросы синтаксиса русского языка. — Калуга, 1969. — С. 142—148.

REFERENCES

1. Ganych D.I. Slovyk lingvistychnyh terminiv. — K., 1985. — 360 s.
2. Gorodens'ka K. H. Gramatychnyj slovyk ukrajins'koji movy: spoluchnyky. — Kherson., 2007. — 340 s.
3. Kvashchuk A.G. Strukturno-semantychni typu skladnyh rechen' dopustovogo spivvidnoshenn'a v suchasvij ukrajins'kij literaturnij movi. — Stanislav, 1959. — 268 s.
4. Koval'ova N.O. Strukturni, logiko-semantychni i funktsional'ni typu dopustovyh rechen' u suchasvij naukovij movi. — Dnipropetrovs'k, 2005. — 18 s.
5. Osipova L.E. O znachenii odnositelnyh konstruksij, oformlennyh sochetaniem kak ni // Slozhnoje predlozhenije. — Kalinin, 1979. — S.79-91.
6. Teremova R.M. Semantika ustupitelnosti i jejo vyrazhenije v sovremennom russkom jazyke. — L., 1986. — 75 s.
7. Tkachuk T.P. Funktsionalno-semantychna kategorija dopustovosti v suchasnij ukrajinskij movi. — K., 2009. — 20 s.
8. Khrakovskij V.S. Universalnyje ustupitelnyje kovstruktsiji // Voprosy jazykoznanija. — 1999. — № 1. — S. 103—122.
9. Cherednychenko I.G. Skladnopidradni rechenna v suchasnij ukrajinskij movi. — Chernivtsi, 1959. — 134 s.
10. Estrina L.S. Vyrazhenije ustupitelnyh odnoshenij v slozhnyh predlozhenijah s odnositelnyim podchinenijem // Voprosy sintaksisa russkogo jazyka. — Kaluga, 1969. — S. 142—148.

This article is devoted to elucidate peculiarities of the formal and semantic structure of the non-iterative complex constructions of intensive concessive and adversative relations.

Keywords: compound sentences, concessive and adversative relations, structure, intensity.

УДК 811.161.2'373.422

Дудко І.В., Полтавець Ю.С.

ФУНКЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АНТОНІМІЧНОЇ АТРАКЦІЇ В ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТАХ

У статті на прикладі українських публіцистичних текстів початку ХХІ століття продемонстровано функції антонімічної атракції. З'ясовано особливості реалізації її стилістичних, семантико-стилістичних, текстотвірних і прагматичних функцій. Виявлено мовні засоби, що підсилюють антонімічний контраст у публіцистичних текстах.

Ключові слова: атракція, антоніми, антонімічна атракція, функції атракції, публіцистика.

У сучасному мовознавстві актуальним стає розгляд лексико-семантичних явищ не в загальномовному аспекті, а в їхній конкретній мовленнєвій реалізації. Це актуалізує текстоцентричний підхід до досліджень мовних одиниць. Значна частотність одночасного сумісного вживання обох членів антонімічної опозиції в газетно-публіцистичному стилі (передусім у плані синтагматики) зумовлює необхідність дослідження явища антонімічної атракції та її функцій у публіцистичному тексті.

Антонімічна атракція (далі АА) – це притягання антонімів у мовленні, свідоме чи несвідоме використання мовцем антонімів у комунікативному акті. Мета статті полягає у з'ясуванні спектру функцій антонімічної атракції в сучасних українських публіцистичних текстах.

Антоніми стали об'єктом досліджень О. Пономарева, В. Чабаненка, Н. Бойко, Л. Мацько, Н. Бобух з огляду на їхню стилістичну роль в мовленні. Серед найновіших досліджень текстотвірної ролі антонімів можна назвати праці У. Патцке, О. Шаряк (на матеріалі сучасної німецької преси); атракцію опозицій, виражених антонімами, досліджує М. Девіс на матеріалі британської преси.

Найбільш дослідженими є стилістичні функції антонімів, адже антонімічна пара, що одночасно вживається в публіцистичному тексті, має значний стилістичний потенціал, є потужним засобом експресії мовлення. Основна стилістична функція АА – функція контрасту. Контраст виникає при залученні семантично корелятивних або протилежних одиниць. «Помірною експресивністю відзначаються контрасти, побудовані на зіставленні антонімів, що поєднуються в корелятивну пару сурядним (сполучниковим і безсполучниковим) зв'язком» [2, 24]: *Після того, як немовлята надивилися на дії «корисних» і «шкідливих» персонажів, які допомагали або заважали альпіністові досягти мети, їм запропонували вибрати одного з двох (УГп, 2008); Можливо, усвідомлення відмінностей між добром і злом є частиною людської природи, а не продуктом виховання (УГп, 2008); Націоналізм: чим він є – злом чи добром? (Д, 2011).*

Антонімічний контраст підсилюється:

✓ парцеляцією: *Опозиція. Права. Ліва. І ніяка (УТ, 2011); Гігакалорії, як целюліт: раз обзавівся і вже не позбудешся (УМ 2009); Соціальні стандарти: правда та вигадки (УМ, 2009);*

✓ повтором атрактантів: *Тому важливою буде не лише перемога чи поразка, але й реакція на цю перемогу чи поразку (УП, 2009);*

✓ нанизуванням кількох рядів і/ чи пар атрактантів: *[...] претенденти на президентське крісло поспішають усіма можливими способами підтягнути свій і опустити чужий рейтинг [...] (УМ, 2009), зокрема попарно зі сполучниками сурядності: Адже природа, які і виробництво, – джерело ресурсозбагачення людини і суспільства, основа матеріального і духовного буття людини (УП, 2009); Величезна праця вдень і вночі,*